

Sygn. akt I ACa 236/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Struzik (spr.)
Sędziowie:	SSA Grzegorz Krężolek SSO del. Beata Kurdziel
Protokolant:	st. prot. sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 25 kwietnia 2014 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa Gminy Wyznaniowej(...)w K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezydentowi Miasta K.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli, przyznanie nieruchomości zamiennej, odszkodowanie

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 30 października 2013 r. sygn. akt I C 2151/12

1. **zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, iż także w odniesieniu żądań tym punktem objętych powództwo oddala;**
2. **oddala apelację w pozostałej części;**
3. **zasądza od strony powodowej Gminy Wyznaniowej (...) w K. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;**
4. **prostuje oczywistą omyłkę w zaskarżonym wyroku w ten sposób, iż oznaczenie go sygn. akt I C 351/13 zmienia na oznaczenie sygn. akt I C 2151/12.**

Sygn. akt I ACa 236/14

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 9 sierpnia 2012 r., skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa – Prezydentowi Miasta K., Gmina Wyznaniowa(...)w K. domagała się zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli przenoszącego na rzecz

powódki własność zabudowanej nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), oznaczonej jako działka nr (...) w obrębie ewidencyjnym (...), k.m.(...), o powierzchni 0,1126 ha, dla której Sąd Rejonowy w Kielcach prowadzi księgę wieczystą nr (...). Na wypadek przeszkód do przeniesienia wskazanej przez pozwanego nieruchomości wskazanej w pozwie powódka domagała się zobowiązania pozwanego do wskazania odpowiedniej nieruchomości zamiennej i przeniesienia własności tejże nieruchomości na powoda bądź zasądzenia odszkodowania w wysokości równowartości nieruchomości ustalonej na podstawie operatu szacunkowego rzeczoznawcy majątkowego, nadto zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu.

Na uzasadnienie swego żądania powódka podała, iż domagała się przeniesienia własności opisanej w pozwie nieruchomości we wniosku złożonym do Komisji Regulacyjnej w trybie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych (...)w Rzeczypospolitej Polskiej, jednakże Komisja Regulacyjna nie uzgodniła orzeczenia, o czym powiadomiła powódkę pismem z dnia 29 lutego 2012 r., doręczonym w dniu 6 marca 2012 r. Powódka podała, że w dniu 1 września 1939 r. właścicielem opisanej w pozwie nieruchomości, zabudowanej budynkiem (...) Głównej było Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania(...)w K., zaś po II wojnie światowej budynek ten został wyremontowany i przeznaczony na Archiwum Państwowe w K., jednak obecnie nie jest użytkowany. Według twierdzeń strony powodowej Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania (...) w K., tożsame z Towarzystwem Pomocy dla Ubogich Wyznania (...)w K. (rozbieżność nazw jest wynikiem tłumaczenia z języka rosyjskiego, gdyż stowarzyszenie powstało pod zaborem rosyjskim), było zarejestrowane i posiadało osobowość prawną już na przełomie XIX i XX wieku, to jest w okresie, gdy nie istniała jeszcze.. Po wybudowaniu (...) stanowiła ona zwornik w działalności Gminy Wyznaniowej (...) w K., która subwencjonowała należącą do stowarzyszenia (...) szkołę religijną, zaś stowarzyszenie wspomagało działalność seminarium. W świetle zapisów w księdze wieczystej w przypadku likwidacji stowarzyszenia synagoga miała przejść na własność Gminy (...)Wyznaniowej w K.. Okoliczności te świadczą o przenikaniu się obowiązków w prowadzeniu spraw religijnych wyznaniowej wspólnoty (...)w K. pomiędzy stowarzyszeniem i gminą.

Powód, zastępowany przez Prokuratorie Generalną Skarbu Państwa, wnosił o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu. Odnosnie żądań przyznania nieruchomości zamiennej lub zasądzenia odszkodowania pozwany wskazywał, że żądania te nie były zgłoszone w postępowaniu regulacyjnym, gdzie powód domagał się jedynie przeniesienia własności nieruchomości, zatem roszczenia te wygasły. W odniesieniu do żądania przeniesienia własności nieruchomości zabudowanej (...) pozwany zarzucił, że powódka nie wykazała, iż Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania (...)w K. spełniało formalne przesłanki do uznania, że w dniu 1 września 1939 r. stanowiło „inną wyznaniową (...) osobę prawną” w rozumieniu art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych(...)w Rzeczypospolitej Polskiej, jako że ww. stowarzyszenie prowadziło działalność jako stowarzyszenie zarejestrowane na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. – Prawo o stowarzyszeniach, a nie w oparciu o przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin wyznaniowych (...) na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa (...). Pozwany kwestionował także spełnienie przesłanki przejęcia nieruchomości przez Państwo, gdyż Skarb Państwa nabył jej własność przez przemilczenie, w oparciu o przepisy dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, podczas gdy pojęcie „przejęcia przez państwo” dotyczy aktów władczych.

Wyrokiem z dnia 30 października 2013 r. Sąd Okręgowy w Kielcach oddalił powództwo w przedmiocie zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności nieruchomości, odrzucił pozew w pozostałym zakresie oraz zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie sąd I instancji oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. funkcjonowało na przełomie XIX i XX wieku. Było jednym z wielu stowarzyszeń prowadzących działalność dobroczynną. Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. miało na celu dostarczenie środków w celu polepszenia bytu materialnego biednym miastem K. wyznania (...) w tym poprzez zaopatrzenie w odzież, wyżywienie, opiekę, zaopatrzenia w środki medyczne, pokrywanie kosztów leczenia i

pogrzebu. Środki finansowe Stowarzyszenia miały pochodzić ze składek członkowskich, dochodów z kapitału i majątku Stowarzyszenia oraz osób postronnych, także różnych instytucji, ich pomocy finansowej i rzeczowej, z „odmawiania testamentu”, także z dochodów z urządzonych przez Stowarzyszenie sztuk dramatycznych, wieczorków literackich itd. Statut Stowarzyszenia zatwierdzony został przez Ministra Spraw Wewnętrznych w dniu 10 czerwca 1897 r., a następnie nadany przez Gubernatora Miasta K. na wniosek z dnia 31 października 1900 r.

W dniu 22 lipca 1910 r. M. P. (1) nabył nieruchomości gruntową składającą się z działki o pow. 353,79 sążni kwadratowych, dla której urządzona była księga hipoteczna nr (...) wraz ze znajdującą się na niej(...)i studnią, dla których założono księgę hipoteczną nr(...). Aktem notarialnym z dnia 2/15 lutego 1912 r. nieruchomości objęta księgą hipoteczną nr (...) stanowiąca działkę nr (...) o pow. 1126, zabudowana synagogą, została przekazana tytułem darowizny przez M. P. (2) na rzecz Stowarzyszenia Pomocy Biednym Wyznania(...)w K.. Darczyńca poczynił szereg dodatkowych zastrzeżeń w akcie darowizny min. co do:

- uiszczania należnych procentów od nienaruszalnego kapitału imienia C.,
- dokończenia budowy dwóch balkonów przy (...) i zapłaty reszty należności za te prace,
- wydzielenia określonych miejsc przeznaczonych do siedzenia w(...)na rzecz darczyńcy i jego potomków,
- przeznaczania dochodów jakie miała przynosić(...)na rzecz biednych (...)
- przedstawiania rocznego sprawozdania z dochodóws.i ich wydatkowania,
- w przypadku zlikwidowania Towarzystwa nieruchomości przechodzi na własność parafian K.O. B..

Stowarzyszenie otrzymało nadto kwotę 6000 rubli kapitału od darczyńcy M. P. (2) jako nienaruszalny kapitał imienia C., którą to sumę tenże zapisał odpowiednio na rzecz szkoły T.-T. w K. w kwocie 3000 rubli, Gminie Ż. 2000 rubli i 1000 rubli Wspólnocie(...)w K..

Pomiędzy Towarzystwem a organami władzy państwowej przesyłana była korespondencja w przedmiocie naniesienia zmian do statutu Towarzystwa, a następnie legalizacji tego aktu, także uaktualniania danych w zakresie składu osobowego organów Stowarzyszenia. Towarzystwo funkcjonowało aktywnie także na przełomie 1928 i 1929 r. realizując cele statutowe. Zarządzało cmentarzem żydowskim, uzyskiwało dochody z s. i przeznaczało je min. na finansowanie pogrzebów, udzielanie wsparcia, subsydiowanie (...), zasilalo także fundusz ustanowiony dla rodziny darczyńcy M. P. (1).

Budynek (...) podczas działań wojennych uległ znacznym zniszczeniom i podlegał dalszym zniszczeniom pod wpływem warunków atmosferycznych wobec braku konserwacji i zabezpieczenia. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej działając w oparciu o przepisy dekretu z dnia 26 października 1949 r. o rozbiórce i naprawi budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny przekazało w dniu 21 maja 1951 r. budynek (...) na cele Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w K.. Przedmiotowa nieruchomość obejmująca plac gruntu o pow. 353,79 sążni kwadratowych tj. 1610 m^{((2))} została przejęta na własność przez Skarb Państwa na mocy postanowienia Sądu Powiatowego w K. z dnia 12 listopada 1959 r. sygn. Ns 1045/57 w oparciu o przepis art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz.U.1946.13.87). Obecnie (...)posadowiona jest przy ul. (...), na działce nr (...) obręb (...), stanowiącej teren zabudowany o pow. 1126 m^{((2))}. Właścicielem nieruchomości jest Skarb Państwa, a użytkownikiem Archiwum Państwowe w K..

W dniu 27 września 1999 r. Gmina Wyznaniowa (...) w Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w K. wniosła o wszczęcie postępowania regulacyjnego w oparciu o przepis art. 30 ust. 1 pkt 2 i art. 31 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku państwa do gmin wyznaniowych(...)w Rzeczypospolitej Polskiej domagając się przeniesienia na jej rzecz własności nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), składającej się z działki nr (...) w obrębie(...). Komisja Regulacyjna do

Spraw Gmin Wyznaniowych (...) nie uzgodniła orzeczenia, o czym zawiadomiła strony postępowania regulacyjnego pismem z dnia 29 lutego 2012 r. doręczonym Gminie Wyznaniowej (...)w K. w dniu 6 marca 2012 r.

W swych rozważaniach prawnych sąd I instancji powołał przesłanki z art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku państwa do gmin wyznaniowych(...)w Rzeczypospolitej Polskiej i wskazał na konieczność ich łącznego spełnienia oraz ciężar dowodu spoczywający, stosownie do art. 6 k.c., na powódzie. Nie budzi wątpliwości spełnienie wymogu z art. 30 ust. 1 dotyczącego znajdowania się na przedmiotowej nieruchomości w dniu 1 września 1939 r. synagogi oraz znajdowania się tam tego budynku w dniu wejścia w życie powołanej ustawy. Nie budziło też wątpliwości, że nieruchomość ta w dniu 1 września 1939 r. stanowiła własność Stowarzyszenia Pomocy Biednym Wyznania (...)w K.. W konsekwencji decydująca o treści rozstrzygnięcia w sprawie okazała się kwestia, czy Towarzystwo Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. miało status „innej wyznaniowej (...)osoby prawnej” w rozumieniu powołanego przepisu. Przepisy powołanej ustawy nie definiują tego pojęcia., podobnie jak przepisy okresu międzywojennego, co powoduje konieczność sięgnięcia do wykładni prawa. Sąd Okręgowy odwołał się do przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin(...)na obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa (...) wskazując, że ten akt prawny regulował w okresie od 1928 roku poczynając sytuację prawną gmin (...) Przepisy tego rozporządzenia przewidywały możliwość tworzenia osób prawnych w formie stowarzyszeń wyznaniowych „w celu urządzenia i utrzymywania synagog i innych urządzeń religijnych”, przy czym stowarzyszenia takie miały szereg obowiązków, a to m.in. dotyczących prowadzenia rejestru członków, podawania go do wiadomości gminy wielkiej, jak też w zakresie gospodarki finansowej oraz prowadzenia i utrzymywania cmentarza. Stowarzyszenie wyznaniowe miało być wciągnięte do rejestru prowadzonego przez Radę Religijną (...) Związku Religijnego, przez co uzyskiwało prawa korporacyjne. Do czasu wyboru Rady Religijnej jej uprawnienia przysługiwały naczelnej władzy nadzorczej, którą był Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Minister ten mógł zażądać, po wysłuchaniu Rady Religijnej, aby stowarzyszenia utrzymujące domy modlitwy organizowały się jako stowarzyszenia wyznaniowe według przepisów rozporządzenia. W świetle powyższego stowarzyszenia, których zadanie polegało na utrzymywaniu domów modlitwy, w celu legalizacji działalności nie musiały się bezwzględnie rejestrować na zasadach określonych w rozporządzeniu, a aktualny pozostawał ich status określony wcześniej wydanymi przepisami. W świetle ustaleń sądu Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania(...)w K. funkcjonowało w oparciu o statut określający zakres działalności i strukturę organizacyjną, jego celem było dostarczenie środków dla polepszenia bytu materialnego biednym miastem K. wyznania(...), w tym poprzez zaopatrzenie w odzież, żywność, opiekę, zaopatrzenie w środki medyczne, pokrywanie kosztów leczenia i pogrzebu, a cele te realizowało wykorzystując posiadany majątek, w tym zarządzało cmentarzem oraz (...)jak też realizowało obowiązki sprawozdawcze wobec władzy państwowej.

Powyższe okoliczności nie są wystarczające dla uznania, że Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. spełniło kryterium ustawowe przewidziane przez przepis art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych(...)w Rzeczypospolitej Polskiej. Odwołując się do wykładni pojęcia „innej wyznaniowej (...) osoby prawnej” dokonanej przez Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 19 marca 2009 r. sygn. III CSK 265/08 i z dnia 9 lutego 2007 r. sygn. III CSK 411/06 Sąd Okręgowy stwierdził, że sam charakter działalności osoby prawnej, nawet pokrywający się z celami realizowanymi przez wyznaniowe (...)osoby prawne, nie jest wystarczający do uznania takiej osoby za „inną wyznaniową (...) osobę prawną” w rozumieniu powołanego przepisu, gdyż decydującym jest kryterium formalne. W konsekwencji nie można uznać za „inną wyznaniową (...) osobę prawną” stowarzyszenia, które działając na terenie obowiązywania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. nie uzyskało zezwolenia właściwej władzy nadzorczej i nie zostało wpisane do rejestru prowadzonego na podstawie art. 32 tego rozporządzenia. Stowarzyszenia wyznaniowe nie podlegały natomiast regulacjom zawartym w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. – Prawo o stowarzyszeniach. W konsekwencji nie zostało wykazane, że Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania(...)w K. spełniało wyżej wskazane wymogi formalne, zatem niecelowym było rozważanie dalszych kryteriów dotyczących jego wyznaniowego charakteru. Ta okoliczność przesądziła oddalenie powództwa o przeniesienie własności nieruchomości wskazanej w pozwie.

W odniesieniu do żądań przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej oraz przyznania odszkodowania sąd I instancji uznał, że droga sądowa jest niedopuszczalna. W szczególności wniosek złożony w dniu 21 stycznia 1999 r. w postępowaniu regulacyjnym zawierał wyłącznie żądanie przeprowadzenia postępowania regulacyjnego i przeniesienia własności nieruchomości opisanej w pozwie, nie zawierał natomiast ani żądania przyznania nieruchomości zamiennej, ani żądania odszkodowania. W konsekwencji te żądania, zgłoszone w pozwie, są żądaniami nowymi. Żądanie zgłoszone w pozwie musi być tożsame z żądaniem zgłoszonym we wniosku inicjującym postępowanie regulacyjne. Procedura dochodzenia roszczeń odbywa się dwuetapowo, pierwszym etapem jest postępowanie przed Komisją Regulacyjną, natomiast drugim postępowanie sądowe, przy czym drogę sądową otwiera niezgodnienie orzeczenia przez Komisję Regulacyjną. W konsekwencji, zdaniem sądu I instancji, zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej, co skutkuje odrzuceniem pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. Nadto sąd I instancji wskazał, że żądania przyznania nieruchomości zamiennej oraz zasądzenia odszkodowania zostały zgłoszone po upływie 5 lat od wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych(...)w Rzeczypospolitej Polskiej, a zatem, zgodnie z przepisem art. 32 ust. 1 pkt 3 tej ustawy roszczenia wygasły.

Jako podstawę orzeczenia o kosztach procesu sąd I instancji powołał art. 98 k.p.c. i art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Wyrok powyższy został zaskarżony przez powódkę w całości. Zaskarżonemu wyrokowi powódka zarzuciła naruszenie prawa materialnego, a to:

- naruszenie zasady demokratycznego państwa prawa, wyrażonej w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, poprzez uzależnienie skutków prawnych normy prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej od spełnienia warunku niemożliwego do wykonania w postaci uzyskania przez Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania(...)w K. zezwolenia właściwej rady nadzorczej i konstytucyjnego wpisu do rejestru, o którym mowa w art. 32 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin wyznaniowych (...) na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa (...), podczas gdy naczelna władza nadzorcza, utworzenie której przewidywało rozporządzenie z 1927 r., nigdy nie została powołana, a rejestr Rady Religijnej nigdy nie został urządzony;

- naruszenie art. 25 ust. 2, 3 i 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez naruszenie zasady autonomii związku wyznaniowego w zakresie ustalania wyznaniowego charakteru działalności i osób prawnych realizujących tę działalność oraz zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych, a także poprzez zastosowanie wykładni prawa skutkującej naruszeniem zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych uznanych przez Państwo;

- naruszenie art. 87 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez zastosowanie wykładni prawa, której skutkiem jest ograniczenie powszechnego obowiązywania ustawy na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej;

- naruszenie art. 3, art. 5, art. 6, art. 17 i art. 22 ust. 1 oraz art. 30 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych (...) w Rzeczypospolitej Polskiej poprzez ograniczenie kryteriów określania innej niż gmina wyznaniowa (...) wyznaniowej (...)osoby prawnej z jednoczesnym przyjęciem przez sąd dyrektywy interpretacyjnej postulującej zachowanie konsekwencji terminologicznej, która przewiduje nadawanie tym samym zwrotom w ustawie jednakowego znaczenia;

- naruszenie art. 30 ust. 1 ww. ustawy poprzez odmówienie Stowarzyszeniu Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. przymiotu „innej wyznaniowej(...)osoby prawnej”;

- naruszenie art. 30 ust. 1 ww. ustawy w zw. z art. 6 k.c. poprzez przyjęcie, że warunkiem uznania Stowarzyszenia za inną wyznaniową(...)osobę prawną jest wykazania uzyskania zezwolenia właściwej władzy nadzorczej i konstytucyjnego wpisu do rejestru, o którym mowa w art. 32 rozporządzenia z 1927 r.;

- naruszenie przepisu § 5 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 września 1931 r. wydanego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Skarbu w sprawie gospodarki finansowej gmin wyznaniowych(...)i art. 30 ust. 1 ww. ustawy, poprzez odmowę uznania wyznaniowego charakteru Stowarzyszenia, podczas gdy jego działalność stanowiła wypełnienie kompetencji religijnych gminy wyznaniowej (...) określonych prawem i decyzjami naczelnej władzy nadzorczej;

- naruszenie art. 16 ust. 2 Prawa Wewnętrznego Wyznaniowej Wspólnoty(...)w RP w zw. z art. 3 ust. 2 ww. ustawy poprzez ustalenie, iż Stowarzyszenie nie spełnia wymogów koniecznych dla uznania go za inną wyznaniową (...)osobę prawną;

- naruszenie art. 32 ust. 3 ww. ustawy poprzez przyjęcie za tożsame „wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego” ze sposobami regulacji, o których mowa w art. 31 ust. 1 pkt 2 i 3 ww. ustawy i uznanie, iż wskazane w tym przepisie sposoby regulacji są samodzielnymi roszczeniami podlegającymi wygaśnięciu w terminie 5 lat od dnia wejścia w życie ustawy.

Nadto powódka zarzuciła naruszenie prawa procesowego, a to:

- art. 228 § 2 k.p.c. poprzez ustalenie, że był możliwy wpis Stowarzyszenia do rejestru, o którym mowa w art. 32 rozporządzenia z 1927 r. w sytuacji, gdy sąd z urzędu winien był wiedzieć, zwłaszcza że wskazywał na to powód, że rejestr ten nigdy nie został urządzony;

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i sprzeczność ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez ustalenie, że Stowarzyszenie nie ma charakteru wyznaniowego i nie jest inną wyznaniową (...)osobą prawną, o której mowa w art. 30 ust. 1 ww. ustawy, wbrew zebranemu w sprawie materiałowi dowodowemu;

- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewskazanie w uzasadnieniu wyroku przyczyn pominięcia dowodu z Prawa Wewnętrznego Wyznaniowej Wspólnoty (...) Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonego na podstawie upoważnienia ustawowego – art. 3 ust. 2 ww. ustawy, mającego zasadnicze znaczenie dla oceny formalnoprawnych kryteriów zaliczenia stowarzyszenia do wyznaniowych (...) osób prawnych oraz poprzez niewskazanie w uzasadnieniu wyroku zakresu, w jakim odmówił wiarygodności bądź mocy dowodowej zeznaniom Naczelnego(...)Polski w zakresie, w którym wykazał on, że Stowarzyszenie spełniało kryteria uznania go za wyznaniową(...)osobę prawną;

- art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez odrzucenie pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej co do żądań zawartych w pkt 2 pozwu, poprzez błędne zastosowanie tego przepisu i brak podstaw do odrzucenia pozwu.

W konkluzji powódka domagała się zmiany zaskarżonego wyroku i orzeczenia zgodnie z żądaniem pozwu przy jednoczesnym rozstrzygnięciu o kosztach postępowania za obie instancje w potrójnej wysokości stawki minimalnej przewidzianej przepisami prawa bądź uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sadowi Okręgowemu w Kielcach do ponownego rozpoznania z zaliczeniem kosztów postępowania apelacyjnego do kosztów procesu.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów procesu, w tym podwójnej stawki minimalnej kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Skarżący zarzuca naruszenie art. 228 § 2 k.p.c. upatrując uchybienia w ustaleniu, że wpis Stowarzyszenia Pomocy Biednym Wyznania(...)w K. do rejestru, o którym mowa w art. 32 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin wyznaniowych (...) na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa (...) (zwanego dalej „rozporządzeniem z 1927 r.”) był możliwy, gdy sąd z urzędu winien był wiedzieć, że rejestr ten nigdy nie został urządzony. Zarzut ten trafia w próżnię, gdyż sąd I instancji w żadnym miejscu uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie zawarł sugerowanego w zarzucie

ustalenia, a co więcej, jednoznacznie stwierdził w swych rozważaniach prawnych, powołując stosowne orzeczenia Sądu Najwyższego, że przed dniem 1 września 1939 r. nie zarejestrowano żadnego stowarzyszenia wyznaniowego na podstawie rozporządzenia z 1927 r.

Zarzucane naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegać ma na przekroczeniu granic swobodnej oceny dowodów i sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez ustalenie, że Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. nie ma charakteru wyznaniowego i nie jest inną (...) osobą prawną, o której mowa w art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych(...)w Rzeczypospolitej Polskiej (zwanej dalej „ustawą z 1997 r.”), wbrew zebranemu w sprawie materiałowi dowodowemu. Skarżący nie wskazuje jednak żadnych faktów, które jego zdaniem zostały wadliwie ustalone, ale kwestionuje poprzez ten zarzut ocenę prawną dokonaną przez sąd I instancji. Ocena ta oparta została na faktach bezspornych, podnoszonych zresztą w samej apelacji jako podstawa innych zarzutów, a to okoliczności, że ww. Stowarzyszenie nie zostało wpisane do rejestru Rady Religijnej, o którym mowa w art. 32 rozporządzenia z 1927 r. W procesie cywilnym trzeba wyraźnie odróżnić ustalenie faktów od stosowania prawa. Postępowanie dowodowe służy ustaleniu faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.), a w konsekwencji przepis art. 233 § 1 k.p.c. dotyczący oceny materiału dowodowego nie wkracza w sferę stosowania prawa. Zarzut uchybienia temu przepisowi zawsze zwrócony jest przeciwko ustaleniom faktycznym stanowiącym podstawę rozstrzygnięcia i musi się wiązać z polemiką z dokonaną oceną zebranych w sprawie dowodów, wskazaniem którym dowodom sąd bezzasadnie dał wiarę lub wiary tej odmówił, dlaczego taka ocena dokonana przez sąd była wadliwa oraz jakie to wywołało konsekwencje w sferze ustaleń faktycznych sądu, w szczególności ustalenie których faktów jest nieprawidłowe oraz jakie winny być poprawne ustalenia. Podniesiony w apelacji zarzut z tak rozumianym znaczeniem naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie ma nic wspólnego, gdyż nie jest skierowany przeciwko faktom, ale przeciwko zastosowaniu do niekwestionowanych faktów normy prawnej.

Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewskazanie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w jakim zakresie sąd I instancji odmówił wiarygodności bądź mocy dowodowej zeznaniom Naczelnego(...)Polski w zakresie, w którym wykazał on, że Stowarzyszenie spełniało kryteria uznania go za wyznaniową (...) osobą prawną jest w istocie efektem tego samego, co wyżej wskazany, błędu apelacji. Sąd I instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wskazał, że zeznania te traktuje jako jeden ze środków dowodowych, na podstawie których poczynił ustalenia faktyczne, a z uzasadnienia nie wynika, aby zeznaniom tym odmówił wiarygodności w jakimkolwiek zakresie. Jednakże zeznania świadka służą ustaleniu faktów, zaś ocena czy Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. było inną wyznaniową(...)osobą prawną w rozumieniu art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r., jest kwestią subsumcji ustalonego stanu faktycznego pod normę prawną, a zatem, jak wyżej wskazano, należy do sądu i poglądy świadka na ten temat nie mają żadnego znaczenia dla tej oceny.

Z powyższych przyczyn jednoznacznie stwierdzić trzeba, że apelujący nie zakwestionował żadnego z ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd I instancji, a jedynie, nieprawidłowo stawiając zarzuty, stworzył pozór kwestionowania tych ustaleń oraz oceny dowodów. Pozwala to Sądowi Apelacyjnemu przyjąć ustalenia sądu I instancji za własne i uczynić je podstawą swego orzeczenia. Zauważyć przy tym trzeba, że w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia ustalenia te są oparte na przedłożonym przez samą powódkę dokumentach lub ich kopiach, które nie zostały zakwestionowane przez stronę przeciwną i odpowiadają twierdzeniom samej powódki odnośnie tych okoliczności.

Ustalenia powyższe uzupełnić trzeba stwierdzeniem, że pierwotnie wskazany w statucie Stowarzyszenia Pomocy Biednym Wyznania(...)w K. cel stowarzyszenia, jakim było dostarczanie środków w celu polepszenia bytu materialnego i moralnego biednym miasta K. wyznania...(Statut k. 71 akt postępowania regulacyjnego) nie został zmieniony ani uzupełniony przez wskazanie w statucie innych jeszcze celów. Ustalenie takie znajduje podstawy w fakcie, iż sama powódka nigdy nie twierdziła, że do tego rodzaju zmiany statutu kiedykolwiek doszło, zaś przedstawione przez powódkę dokumenty wskazują, że po odrodzeniu niepodległego Państwa Polskiego zarząd stowarzyszenia, określonego wówczas jako „ (...)(...)Towarzystwo Pomocy dla Ubogich”, pismem z dnia 11 października 1920 r. wystąpił do Starosty (...) o „potwierdzenie i legitymizowanie prawideł Towarzystwa”, po

czym Starostwo (...) zgłosiło uwagi dotyczące zmian w statucie, jednak nie odnosiły się one do celów statutowych stowarzyszenia (k. 78-84 akt postępowania regulacyjnego).

Odnosząc się do zarzutów apelacji na tle tak uzupełnionych ustaleń faktycznych należy w pierwszej kolejności stwierdzić, że Sąd Apelacyjny w obecnym składzie podziela poglądy prawne wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, a wcześniej w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2007 r. III CSK 411/06 (OSNC 2008/1/9) i z dnia 19 marca 2009 r. III CSK 265/08, iż ustawa z 1997 r., podobnie jak inne ustawy regulujące stosunek Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych przy ustalaniu kategorii wyznaniowych (kościelnych) osób prawnych posługuje się kryterium formalnym. W szczególności zarówno ustawa z 1997 r., jak też analogiczne uregulowania dotyczące kościołów i związków wyznaniowych, pozostawiają kościołom i związkom wyznaniowym swobodę w określaniu jednostek organizacyjnych, przy pomocy których realizują one swe cele, osobowość prawną wiążą jednak tylko z jednostkami uznawanymi za osoby prawne wprost w ustawie lub które uzyskują osobowość prawną w drodze rozporządzenia odpowiedniego ministra. Taki wniosek wynika jednoznacznie z art. 5, art. 6 i art. 22 ustawy z 1997 r. W konsekwencji zawarte w art. 3 ust. 2 tej ustawy unormowanie, iż gminy żydowskie rządzą się w swoich sprawach własnym prawem wewnętrznym, określającym w szczególności organizację gmin (...) uchwalanym przez walne zebranie Związku Gmin w porozumieniu z Radą Religijną Związku Gmin, nie uprawnia wymienionych w tym przepisie jednostek do stanowienia o osobowości prawnej (...) jednostek organizacyjnych lub decydowania o takim ich charakterze, który pociągałby za sobą skutki w sferze prawa zewnętrznego. Tym bardziej zaś przepis ten nie uprawnia do nadania poprzez prawo wewnętrzne gmin (...) przewidzianego w prawie państwowym statusu jednostkom organizacyjnym nieistniejącym już w chwili wejścia w życie ustawy z 1997 r. Przyznanie takiego uprawnienia walnemu zebraniu Związku Gmin (...) spowodowałoby, iż wewnętrzne prawo tych gmin stałoby się źródłem prawa obowiązującego także na zewnątrz. Tymczasem art. 87 Konstytucji wyczerpująco wymienia źródła prawa i nie przewiduje wśród nich aktów pochodzących od innych organów, niż wymienione w Konstytucji organy państwa (lub przez te organy ratyfikowanych) albo organy samorządu lokalnego. Co więcej ustanowiona przez art. 25 ust. 3 Konstytucji zasada autonomii i wzajemnej niezależności państwa i kościołów oraz związków wyznaniowych wyklucza możliwość stanowienia przez organy związków wyznaniowych prawa wywierającego wprost skutki odnoszące się do podmiotów zewnętrznych w stosunku do tych związków. Te okoliczności powodują, że nie jest pozostawiona wewnętrznemu prawu wyznaniowemu decyzja, jakie jednostki organizacyjne mają osobowość prawną oraz które z osób prawnych stanowią wyznaniowe osoby prawne w rozumieniu art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. Skoro przymiot „wyznaniowości” wywołuje skutki prawne poza wewnętrznym obszarem związku wyznaniowego, to musi on być oceniany stosownie do prawa obowiązującego w Polsce, a nie wewnątrz wspólnoty wyznaniowej. Z tych przyczyn bezzasadnym jest zarzut apelacji naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewskazanie w uzasadnieniu przyczyn pominięcia dowodu z Prawa Wewnętrznego Wyznaniowej Wspólnoty (...) Rzeczypospolitej Polskiej. Jakkolwiek sąd I instancji wprost tego nie wskazał, dlaczego dowód ten pominał, to jednak z jego wywodu prawnego jednoznacznie wynika, że o uznaniu za inną wyznaniową osobę prawną w rozumieniu art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. decydują przepisy prawa państwowego, co jednoznacznie przesądza, że treść wewnętrznego prawa wyznaniowego nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Z tych też przyczyn bezzasadnym jest podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 25 ust. 2, 3 i 5 Konstytucji oraz naruszenia art. 16 ust. 2 Prawa Wewnętrznego Wyznaniowej Wspólnoty (...) w Polsce w związku z art. 3 ust. 2 ustawy z 1997 r.

Mając na uwadze, że przepis art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. uzależnia przewidziane tam uprawnienie majątkowe od przesłanki własności nieruchomości lub ich części przejętych przez Państwo przysługującej w dniu 1 września 1939 r. gminom (...) lub innym wyznaniowym (...) osobom prawnym, działającym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, spełnienie tych przymiotów o charakterze podmiotowym należy oceniać przy zastosowaniu wówczas obowiązującego prawa. Uwzględnić przy tym trzeba strukturę organizacyjną ówczesnego Państwa Polskiego, w szczególności autonomię (...), co powoduje, iż odmiennosc regulacji prawnych wówczas obowiązujących na obszarze kraju nie może powodować uznania skutków tegoż za sprzeczne z art. 87 ust. 2 Konstytucji. W konsekwencji przy ocenie, czy istniejące w dniu 1 września 1939 r. stowarzyszenie stanowiło „inną wyznaniową osobę prawną” w rozumieniu art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. stosować należy przepisy rozporządzenia z 1927 r. Rozporządzenie to w art. 32 stanowiło, że w obrębie każdej gminy wielkiej mogą się tworzyć stowarzyszenia wyznaniowe w celu

urządzenia i utrzymywania(...)i innych urzędzeń religijnych, przy czym utworzenie takiego stowarzyszenia wymagało zezwolenia naczelnej władzy nadzorczej, a stowarzyszenie takie winno być wciągnięte do rejestru Rady Religijnej, przez co uzyskiwało prawa korporacyjne. Rozporządzenie to rozciągało na województwa: (...), (...), stanisławowskie i tarnopolskie oraz na województwa (...) i (...) moc obowiązującą przepisów obowiązujących już wcześniej na terenie byłego Królestwa Kongresowego (art. 1 rozporządzenia). Na terenie byłego Królestwa Kongresowego, a zatem także w K. wcześniej obowiązywały przepisy dekretu Naczelnika Państwa Polskiego z dnia 7 lutego 1919 r. o zmianach w organizacji gmin wyznaniowych (...) na terenie b. Królestwa Kongresowego oraz utrzymane przez ten dekret w mocy, a częściowo zmodyfikowane przepisy rozporządzenia z dnia 1 listopada 1916 r. o organizacji (...) Towarzystwa Religijnego. Stosownie do § 44 rozporządzenia z dnia 1 listopada 1916 r., w brzmieniu nadanym przez art. 8 dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. w obrębie każdej gminy większej mogły się tworzyć związki wyznaniowe w celu urządzenia i utrzymywania (...)i innych urzędzeń religijnych, przy czym utworzenie związku wyznaniowego podlegało zezwoleniu państwowej władzy nadzorczej, a związek winien być wciągnięty do rejestru Rady Religijnej, przez co uzyskiwał prawa korporacyjne. Zatem na terenie K. już od daty wejścia w życie dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. do dnia 1 września 1939 r. obowiązywały identyczne przepisy prawa dotyczące tworzenia żydowskich związków (stowarzyszeń) wyznaniowych.

Sąd I instancji, a w ślad za nim apelacja, skupił swe wywody prawne na zagadnieniu przesłanki wpisu stowarzyszenia wyznaniowego do rejestru prowadzonego przez Radę Religijną. Było to bez wątpienia wynikiem sięgnięcia przez sąd I instancji do wywodów zawartych w dwóch wyżej wymienionych wyrokach Sądu Najwyższego. Niezależnie od tego, że Sąd Apelacyjny w obecnym składzie podziela wyrażone w tych orzeczeniach poglądy prawne, stwierdzić trzeba, że niemniej ważnym prawnym wymogiem uznania stowarzyszenia za wyznaniowe był, w świetle powołanych przepisów, cel jego utworzenia, a to urządzenie i utrzymywanie (...)i innych urzędzeń religijnych. Jak wynika z ustalonych faktów, jedynym zapisanym w statucie celem Stowarzyszenia Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. było dostarczanie środków w celu polepszenia bytu materialnego i moralnego biednym miasta K. wyznania(...)Statut nie wskazywał jako celu stowarzyszenia ani urządzenia, ani utrzymywania(...)lub innego urządzenia religijnego. O ile w dacie powstania Stowarzyszenia (...)nie posiadało (nieruchomość zabudowana(...))została mu darowana przez M. P. (2) w 1912 r.), o tyle było ono właścicielem synagogi w dacie zabiegów o legalizację po odrodzeniu Państwa Polskiego i nie wprowadziło wówczas do statutu stosownej zmiany ani też nie zabiegało o zezwolenie państwowej władzy nadzorczej na taką zmianę, które w świetle wówczas obowiązujących przepisów otworzyłoby drogę do przyznania statusu stowarzyszenia wyznaniowego. Już ta okoliczność, niezależnie od kwestii wpisu do rejestru, który ostatecznie nie powstał, wyklucza uznanie Stowarzyszenia Pomocy Biednym Wyznania (...) w K. za stowarzyszenie wyznaniowe w rozumieniu przepisów obowiązujących w Polsce międzywojennej, a w konsekwencji za inną wyznaniową(...)osobę prawną w rozumieniu art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. Sama okoliczność, że Stowarzyszenie to faktycznie było właścicielem (...)i ją utrzymywało, nie jest wystarczająca do uznania przesłanki za spełnioną, skoro nie był to statutowy cel jego działania.

Odnosząc się do zarzutów związanych z nieuwzględnieniem przez sąd I instancji konsekwencji prawnych faktu, iż w okresie międzywojennym nie powstał rejestr Rady Religijnej przewidziany przez przepis art. 32 rozporządzenia z 1927 r., a w konsekwencji żadne stowarzyszenie w rejestrze takim nie zostało ujawnione, stwierdzić trzeba, iż fakt ten, jak wyżej wskazano, był wzięty pod rozważę sądu I instancji. Jakkolwiek fakt taki nie był przedmiotem dowodu w sprawie, to jednak był on między stronami bezsporny, a nadto wynikał z powołanego przez sąd I instancji uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2007 r. III CSK 411/06 (OSNC 2008/1/). Sąd Okręgowy rozważając tę kwestię odwołał się do wyrażonego w ww. wyroku Sadu Najwyższego poglądu, że okoliczność ta była niewątpliwie ustawodawcy znana w chwili uchwalania ustawy z 1997 r. i gdyby wolą ustawodawcy było, aby na podstawie tej ustawy gminy (...) mogły uzyskać własność nieruchomości stanowiących w dniu 1 września 1939 r. własność nie tylko wyznaniowych osób prawnych, musiałby się posługiwać w ustawie innym określeniem. Pogląd ten został następnie zaaprobowany w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2009 r. III CSK 265/08 (który, wbrew twierdzeniom pełnomocnika powódki zawartym w ustnych wywodach na rozprawie apelacyjnej, zapadł w innej sprawie niż wyrok z dnia 9 lutego 2007 r. III CSK 411/06). Sąd Najwyższy ponownie wskazał tam, że podstawową zasadą prawa cywilnego jest, iż o osobowości prawnej przesądza uznanie danej jednostki organizacyjnej za osobę prawną przez samego ustawodawcę, a więc nie rodzaj prowadzonej przez nią działalności, lecz jej status formalnoprawny.

Autor apelacji podnosi, że przyjęta za Sądem Najwyższym wykładnia art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. pozostaje w sprzeczności z art. 2 Konstytucji, gdyż sąd zastosował dodatkowy kwantyfikator redukcyjny dla postępowania regulacyjnego, całkowicie niweczący jego sens. W szczególności przyjęta przez sąd I instancji wykładnia powołanego przepisu ustawy z 1997 r. prowadzi do postawienia przed powodem wymogu, który nie może być zrealizowany, jako że z powszechnie znanych źródeł historycznych wynika, że Rada Religijna do 1 września 1939 r. nie powstała, a w konsekwencji nie powstał także rejestr przewidziany w art. 32 rozporządzenia z 1927 r. Taka wykładnia przepisu jest, zdaniem skarżącego, rażąco sprzeczna z zasadą proporcjonalności i stanowi niedopuszczalny zarzut władzy sądowniczej, że ustawodawca tworząc prawo działał w sposób nieracjonalny. Abstrahując od kwestii, czy zarzut nieracjonalnego działania ustawodawcy jest dopuszczalny (niestety jakość tworzonego prawa niejednokrotnie prowadzi do takich wniosków), stwierdzić trzeba, że w odniesieniu do art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. taki zarzut nie wynika z wykładni przyjętej przez sąd I instancji ani też nie jest jej oczywistą konsekwencją. Strona pozwana w odpowiedzi na apelację trafnie wskazuje, iż nie można wykluczyć, że w dniu 1 września 1939 r. na terenie Rzeczypospolitej działały jeszcze na podstawie innych niż rozporządzenie z 1927 r., ówczesnie obowiązujących przepisów organizacje wyznaniowe skupiające wyznawców(...), których mogła dotyczyć ta regulacja, a to np. gminy (...)funkcjonujące na obszarach Państwa, na których utrzymane były regulacje prawa pruskiego, to jest ustawy z dnia 23 lipca 1847 r. o stosunkach(...). Kwestia, czy w istocie organizacje takie funkcjonowały jeszcze w 1939 r., jest kwestią faktu, który podlega dowodzeniu w procesie. W konsekwencji okoliczność, że rejestr przewidziany przez art. 32 rozporządzenia z 1927 r. nie powstał i żadna organizacja nie została do niego wpisana, nie przesądza, iż nie mogły istnieć inne wyznaniowe (...)osoby prawne, nie podlegające regulacji zawartej w tym rozporządzenie, a zatem, że kategoria takich organizacji, o których mowa w art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r., jest kategorią pustą. Ciężar dowodu w tym zakresie spoczywał na powodzie, który wywodził z tego faktu skutki prawne (art. 6 k.c.), zaś powód nie zgłosił nawet twierdzeń faktycznych dotyczących tej okoliczności.

W konsekwencji powyżej przedstawionych rozważań bezprzedmiotową jest kwestia sposobu prowadzenia gospodarki finansowej przez wyznaniowa gminę (...)i związków jej budżetu ze sposobem finansowania działalności Stowarzyszenia Pomocy Biednym Wyznania(...)w K., a zatem i podniesiony w apelacji zarzut naruszenia § 5 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 9 września 1931 r. w sprawie gospodarki finansowej gmin wyznaniowych (...)

Skoro wyżej wskazane zarzuty okazały się niezasadne, zaakceptować należy dokonaną przez sąd I instancji ocenę, iż Stowarzyszenie Pomocy Biednym Wyznania(...)w K. nie stanowiło innej wyznaniowej (...) osoby prawnej w rozumieniu art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r., co przesądzało zasadność rozstrzygnięcia zawartego w punkcie I zaskarżonego wyroku.

Trafnie powódka kwestionuje orzeczenie odrzucające pozew w zakresie żądań przyznania nieruchomości zamiennej oraz zasądzenie odszkodowania. Podniesione zarzuty naruszenia art. 32 ust. 3 ustawy z 1997 r. oraz art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. są zasadne. Przepis art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. stanowi o wszczęciu na wniosek gminy żydowskiej lub Związku Gmin postępowania w przedmiocie przeniesienia na rzecz gminy (...)lub Związku Gmin własności nieruchomości lub ich części przejętych przez Państwo i takie postępowanie określa jako „postępowanie regulacyjne”. Jak wynika z tego przepisu, zasadniczym celem postępowania regulacyjnego jest rozpoznanie wniosku o przeniesienie własności tych nieruchomości, które zostały przez Państwo przejęte. W konsekwencji zawarte w art. 31 ustawy z 1997 r. wyliczenie, na czym regulacja może polegać, ma na celu wyłącznie wskazanie możliwych alternatyw w sytuacji, gdy przeniesienie własności nieruchomości przejętej przez Państwo lub jej części natrafia na trudne do przewyżczenia przeszkody lub gdy nie jest możliwe, a nie jest także możliwe przyznanie nieruchomości zamiennej. Często okoliczności te mogą się ujawnić dopiero na etapie postępowania regulacyjnego (szczególnie w odniesieniu do przesłanek przyznania odszkodowania) i wówczas celową okaże się stosowna modyfikacja żądania. Co więcej, skoro ustawa jednoznacznie mówi o wniosku w przedmiocie przeniesienia na rzecz gminy (...) lub Związku (...) własności nieruchomości przejętej przez Państwo, zaś art. 31 określa tylko, na czym regulacja może polegać, nie odnosząc się do treści wniosku, nie sposób z tych przepisów wysnuć obowiązku wskazywania we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego żądań ewentualnych. Takiej wykładni powołanych przepisów ustawy nie sprzeciwia się brzmienie powołanego przez

pozwanego w odpowiedzi na apelację § 11 pkt 3 zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 października 1997 r. w sprawie szczegółowego trybu działania Komisji Regulacyjnej do Spraw Gmin Wyznaniowych (...) Powołany przepis nakazuje, ażeby wniosek zawierał żądanie, w żaden jednak sposób nie reguluje koniecznej treści tego żądania i czynić tego nie może, gdyż ta kwestia jest przedmiotem regulacji ustawowej. W rezultacie, gdy wniosek o treści przewidzianej w art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r. został złożony, mamy do czynienia ze spełnieniem koniecznego wymogu ustawowego, a niezgodnienie orzeczenia przez Komisję Regulacyjną otworzy drogę sądową stosownie do art. 34 ust. 2 ustawy z 1997 r.

Rozważając kwestie niedopuszczalności drogi sądowej trzeba zawsze mieć na uwadze, że przepis art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że każdy ma prawo do rozpatrzenia sprawy przez sąd. W konsekwencji przepisy ustaw zawierające ograniczenia w tym zakresie muszą być wykładane ściśle i w taki sposób, ażeby nie zamknąć drogi sądowej. W rezultacie nie jest uprawnione rozszerzenie wymogu uprzedniego postępowania regulacyjnego, jako warunku otwarcia drogi sądowej, poza granice jednoznacznie wynikające z literalnego brzmienia przepisów ustawy z 1997 r. W konsekwencji niezgodnienie orzeczenia przez Komisję Regulacyjną, nawet w wypadku, gdy zawarte we wniosku żądanie dotyczyło wyłączenia własności nieruchomości przejętej przez Państwo, nie może zamykać drogi do dochodzenia przed sądem roszczeń wymienionych w art. 31 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z 1997 r., o ile roszczenia te wynikają z przejęcia przez Państwo tej nieruchomości, której dotyczyło postępowanie regulacyjne. Nie może też zamykać drogi sądowej upływ 5-letniego terminu od wejścia w życie ustawy, określonego w jej art. 32 ust. 3, jak też 6-miesięcznego terminu od zawiadomienia przez Komisję Regulacyjną o niezgodnieniu orzeczenia, przewidzianego w art. 34 ust. 2 ustawy. Z żadnego z tych przepisów nie wynika zamknięcie drogi sądowej. Przepisy te przewidują skutek w postaci wygaśnięcia roszczenia, a zatem nie skutek procesowy, ale materialnoprawny. W konsekwencji upływ wskazanych w powołanych przepisach terminów nie prowadzi do odrzucenia pozwu, ale do oddalenia powództwa.

Zasadność zarzutu apelacji dotyczącego wyżej omówionej kwestii nie prowadzi jednak do zmiany zaskarżonego wyroku polegającej na uwzględnieniu zgłoszonych jako ewentualne żądań, ale do zmiany polegającej na oddaleniu powództwa także w odniesieniu do tych żądań, a to z tej przyczyny, że jak wyżej wskazano, nie zostały spełnione przesłanki z art. 30 ust. 1 ustawy z 1997 r.

Z powyższych przyczyn, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmieniono zaskarżony wyrok w punkcie II, oddalając powództwo odnośnie zgłoszonych w pozwie żądań ewentualnych, zaś na podstawie art. 385 k.p.c. oddalono apelację w pozostałym zakresie.

Na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa zasądzono od strony powodowej na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa koszty postępowania apelacyjnego w wysokości opiewającej wynagrodzeniu minimalnemu ustalonym stosownie do § 6 pkt 7 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Na podstawie art. 350 § 1 i 3 k.p.c. sprostowano oczywista omyłkę w sygnaturze zaskarżonego orzeczenia. Sprawa toczyła się przed Sądem Okręgowym w Kielcach pod sygn. I C 2151/12, podczas gdy na zaskarżonym wyroku, z nieznanymi i nie mającymi żadnego uzasadnienia w przebiegu postępowania przyczyn, zamieszczono sygnaturę I C 351/13.